

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

Кафедра математики та цифрових технологій

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Центральноукраїнського
державного університету

імені В. Винниченка

проф. Соболь Є. Ю.

« 16 » *серпня* 20 24 р.

ПРОГРАМА

комплексного кваліфікаційного екзамену
з дисциплін:

«Моніторинг та оцінювання якості освіти», «Експертна діяльність в галузі освіти», «Управлінський процес в сучасних закладах освіти»

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

Освітня програма: Організація освітнього процесу: управління та експертиза
за освітньо-кваліфікаційним рівнем
«Магістр»

(денна та заочна форми навчання)

Програму комплексного екзамену
розглянуто та ухвалено
на засіданні кафедри математики
Протокол №1 від «15» серпня 2024 р.

Робоча програма для студентів Галузі знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

Освітня програма: Організація освітнього процесу: управління та експертиза

Розробники:

доктор історичних наук, професор Пасічник Н.О.

доктор педагогічних наук, доцент Ботузова Ю.В.

доктор історичних наук, професор Ріжняк Р.Я.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри математики та цифрових технологій

Протокол №1 від «15» серпня 2024 року

Завідувач кафедри математики
та цифрових технологій

(підпис)

Трифоновна О.М.

(прізвище та ініціали)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Комплексний іспит з дисциплін: Експертна діяльність в галузі освіти, Моніторинг та оцінювання якості освіти, Управлінський процес в сучасних закладах освіти має на меті визначення рівня компетентності та готовності випускників до реалізації професійних функцій у межах визначеної спеціальності. Програма для складання комплексного іспиту розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки».

У програмі відображено основні вимоги до випускників спеціальності «Освітні, педагогічні науки», які здобули освітньо-професійну підготовку відповідно до навчального плану підготовки магістрів.

Основна мета кваліфікаційного екзамену випускника магістратури зі спеціальності «Освітні, педагогічні науки», полягає у визначенні відповідності професійної підготовки випускників до освітніх характеристик рівня їх готовності до самостійної професійної діяльності та якості освітньої підготовки з профільних курсів.

Фахові компетентності, якими мають оволодіти випускники:

СК 1. Здатність проєктувати і досліджувати освітні системи.

СК 2. Здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.

СК 3. Здатність враховувати різноманітність, індивідуальні особливості студентів у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти.

СК 4. Здатність здійснювати експертизу та надавати консультації з питань освітньої політики та інновацій в освіті.

СК 5. Здатність розробляти і реалізовувати нові освітні інструменти, проєкти та інтегрувати їх в освітнє середовище закладу освіти.

СК 6. Здатність управляти стратегічним розвитком команди в педагогічній, науково-педагогічній та науковій діяльності.

СК 7. Критичне осмислення проблем у сфері освіти, педагогіки й на межі галузей знань.

СК 8. Здатність інтегрувати знання у сфері освіти/педагогіки та розв'язувати складні задачі у мультидисциплінарних та міждисциплінарних контекстах.

СК 9. Здатність до використання сучасних інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у освітній та дослідницькій діяльності.

СК 10. Здатність розробляти і реалізовувати стратегію розвитку та ефективну організацію роботи закладу освіти, підрозділу, проектної групи, експертної групи, згідно з основними вимогами до професійної діяльності менеджера освіти, керівника підрозділу, експертної групи.

СК 11. Здатність до планування, ефективного використання та розвитку: людських ресурсів в організації; ефективної комунікації; успішної команди професіоналів; лідерських якостей; особистої та виконавчої відповідальності; зв'язків із громадськістю й засобами масової інформації; позитивного іміджу закладу, підрозділу, групи.

СК 12. Здатність ухвалювати управлінські рішення, ефективно здійснювати контроль, моніторинг та оцінювання діяльності організації, вміння використовувати концепції та інструментарій менеджменту, зокрема у відповідності до міжнародних стандартів, потреб ринку праці.

СК 13. Здатність керуватися галузевими стандартами України, нормативними актами, документами про ліцензування, акредитацію і процедури визначення рівня якості освіти закладів освіти різного рівня, проводити експертну оцінку доцільності та ефективності реалізації міжнародних, регіональних, національних освітніх проєктів і програм.

СК 14. Здатність забезпечувати критичний аналіз і проводити експертні заходи та формулювати експертну оцінку освітніх ресурсів, інтернет-ресурсів, програм, навчальних видань, технологій, методик і методів на основі критеріїв розвитку системи освіти України у контексті процесів глобалізації та євроінтеграції.

СК 15. Здатність критично аналізувати і вдосконалювати моніторинг якості освіти, оперувати вимогами, методами моніторингу та оцінювання якості, порівнювати види оцінювання та завдання моніторингових досліджень.

СК 16. Здатність проектувати план експертних дій та аналізувати діяльність закладів освіти за критеріями визначеної таксономії цілей навчання, здійснювати аналіз та інтерпретацію досягнутих програмних компетентностей і навчальних досягнень.

СК 17. Здатність застосовувати конструктивні технології прийняття колективних рішень, враховуючи інтереси особистості і потреби групи, організовувати власні професійні дії та діяльність студентів, учнів, працівників як в автономному режимі, так і в рамках співпраці, у тому числі й з широким соціальним середовищем.

Кваліфікаційний екзамен складається з усних відповідей на 3 питання екзаменаційного білету, що охоплюють ключові змістові складові профільних дисциплін.

Критерії оцінювання відповідей студентів при складанні комплексного екзамену:

1. На оцінку “відмінно” заслуговує відповідь, яка виявляє ґрунтовні й міцні знання матеріалу профільних дисциплін, апелювання до різних авторських підходів і трактувань. Студент опрацював рекомендовану літературу основного і додаткового змісту, демонструє уміння самостійного аналізу й критичного переосмислення теоретичних положень, аргументує судження, наводить самостійні приклади, виявляє уміння творчого практичного застосування знань у майбутній професійній діяльності.

2. Оцінка “добре” передбачає наявність міцних знань у межах навчальних програм профільних дисциплін, здатність класифікувати, аналізувати теоретичні положення, сформованість умінь практичного застосування знань у майбутній професійній діяльності. Студент опрацював основну рекомендовану літературу. При цьому студент наводить типові приклади, допускає не суттєві помилки у додаткових відомостях чи положеннях.

3. Оцінку “задовільно” отримує студент, який володіє основними знаннями в межах навчальних програм профільних дисциплін, виявляє засвоєння теоретичних положень на репродуктивному рівні, демонструє практичні уміння достатнього характеру. Судження студента не мають вичерпного характеру, у них присутні

помилки, відчутні труднощі при встановленні причинно-наслідкових зв'язків. Студент не може навести приклади, опрацював окремі джерела із списку рекомендованої літератури.

4. Оцінку “незадовільно” отримує студент, який не володіє теоретичними знаннями у межах навчальних програм профільних дисциплін, не розуміє ключових теоретичних положень, не набув практичних умінь, допускає суттєві помилки, не ознайомився з науковою літературою, рекомендованою до курсів.

Рішення Екзаменаційної комісії про оцінку успішності студентів за результатами відповідей, а також про присвоєння студентам кваліфікації та видання випускникам дипломів (загального зразка чи з відзнакою) приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь у її засіданні. За однакової кількості голосів голос Голови ЕК є вирішальним.

Оцінки за іспит виставляє кожен член комісії. Повторне складання (перескладання) іспиту з метою підвищення оцінки не дозволяється. Порушення норм академічної доброчесності (списування під час підготовки до іспиту, використання інформаційних джерел і та ін.) є підставою для виставлення незадовільної оцінки.

Якщо відповідь студента на комплексному іспиті не відповідає вимогам рівня атестації, Екзаменаційна комісія приймає рішення про те, що студент не склав атестацію, у протоколі засідання Екзаменаційної комісії йому записують оцінку "незадовільно" (0-50 балів). У випадку, якщо студент не з'явився на засідання Екзаменаційної комісії для складання іспитів, то в протоколі зазначають, що він є не атестованим у зв'язку з неявкою на засідання.

Студент, який отримав незадовільну оцінку при складанні комплексного іспиту, відраховується з університету. Він отримує довідку встановленого зразка.

Студенти, які не склали комплексного іспиту, мають право на повторну з наступного навчального року атестацію протягом трьох років після відрахування з університету, у період роботи, згідно затвердженого графіка Екзаменаційної комісії з відповідної спеціальності. Перелік іспитів визначається за чинним на момент

відрахування навчальним планом. Повторно складаються тільки ті іспити, з яких була отримана незадовільна оцінка.

Зміст програми комплексного екзамену з дисциплін:

Експертна діяльність в галузі освіти, Моніторинг та оцінювання якості освіти, Управлінський процес в сучасних закладах освіти

I. Експертна діяльність в галузі освіти

Тема 1. Експертна діяльність як проектування розвитку освіти: сутність, цілі й основні завдання. Етичні аспекти експертизи.

Освіта як відкрита система та об'єкт експертизи. Функції освіти на сучасному етапі. Освітній консалтинг на всіх рівнях освіти. Освітній процес в освітній сфері.

Зміст понять «експертиза в освіті» та «експертна діяльність в освіті». Сутність, цілі, головні завдання та зміст експертної діяльності. Основні напрями експертної діяльності в освіті. Складові структури експертної діяльності в галузі освіти: дослідницько-аналітична, проектувальна, консультативна. Функціональні компоненти експертної діяльності.

Експертна діяльність в галузі освіти як базовий механізм організації освітнього процесу на різних його рівнях. Елементи експертної діяльності у освітніх закладах дошкільної, позашкільної, загальної середньої, передвищої та вищої освіти.

Зміст поняття «експертиза». Поняття «експертиза в освіті». Суб'єкти та об'єкти експертизи в освіті. Види експертизи. Функції експертизи. Принципи експертизи. Типологія експертиз. Системний характер експертної діяльності в освіті (взаємозв'язок експертизи та консультування) як фундамент процесу реформування та трансформації освіти.

Етичні принципи експерта у галузі освіти: компетентність експерта, неупередженість, попередження (незаконних дій представників освітньої установи), конфіденційність. Етичні правила здійснення експертної діяльності.

Тема 2. Експертна діяльність як механізм забезпечення якості освіти.

Системний характер експертної діяльності в освіті (взаємозв'язок освітнього консалтингу та інспектування в освіті). Якість освіти та експертно-консультативний супровід процесів її забезпечення.

Європейський і національний рівень: стандарти щодо забезпечення якості освіти, агенції із забезпечення якості освіти. Підвищення якості освітніх послуг. Внутрішні й зовнішні процедури забезпечення якості. Експертний супровід внутрішніх процесів її забезпечення: визначення політики закладу; затвердження, моніторинг і перегляд освітніх програм; визначення процедур оцінювання здобувачів освіти; визначення критеріїв забезпечення якості викладацького складу; вдосконалення ефективності інформаційних служб, служб підтримки і навчальних ресурсів. Акредитація нетипових освітніх програм.

Експертний супровід зовнішнього забезпечення якості освіти. Етапи (цикли) експертизи: самоекспертиза (самоаналіз); зовнішня експертиза; впровадження результатів експертизи в практику діяльності закладу освіти.

Тема 3. Організаційні форми експертизи в освіті.

Інституційний аудит, науково-методична експертиза, психолого-педагогічна експертиза, комплексна гуманітарна експертиза. Атестація та сертифікація вчителів. Ліцензійні вимоги до науково-педагогічних працівників. Громадська акредитація закладу освіти.

Тема 4. Регламентація діяльності закладу освіти

Нормативно-правова база регламентації діяльності освітніх закладів різних ланок.

Основні механізми, що регламентують діяльність закладу освіти: ліцензування, атестація, акредитація, моніторинг, рейтингування. Ліцензування та акредитація освітньої діяльності.

Незалежні акредитаційні агенції і агенції із зовнішнього забезпечення якості: визначення критеріїв і процедури підзвітності.

Моніторинг якості освіти. Моніторинг ринку праці та ринку освітніх послуг. Зовнішній моніторинг і його вплив на формування змісту навчання. Рейтинги. Міжнародні та всеукраїнські рейтинги.

Діяльність експерта у галузі освіти на різних етапах освітньої діяльності: ліцензування освітніх послуг, моніторинг ринку освітніх послуг, навчальний план, освітньо-професійна програма, освітньо-кваліфікаційна характеристика, навчальні та робочі програми дисциплін, науково-методичне забезпечення навчального процесу, форми організації навчання.

Тема 5. Світові тенденції розвитку освіти й освітнього процесу.

Міжнародні моніторингові дослідження якості освіти. Індикатори якості освіти Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Освітні індикатори, рекомендовані Радою з освіти Європейського Союзу.

Глобалізаційні та інтеграційні процеси в освіті. Тенденції та координаційні сили у сфері вищої освіти. Інтернаціоналізація вищої освіти. Економічна ефективність освіти.

Системи освіти провідних країн світу. Міжнародне стратегічне партнерство. Міжнародні освітні програми академічної мобільності. Програми міжнародної співпраці в галузі освіти. Інноваційний проект. Дослідно-експериментальна робота як умова розробки освітніх проектів

Освітня політика як інструмент реалізації цілей держави і замовників освітніх послуг. Освітня політика Європейського Союзу. Україна: інтегрування у світовий та європейський освітній і науковий простір.

Тема 6. Методи експертної діяльності в освіті.

Групи та види експертних методів. Експертні оцінки. Методи експертних оцінок. Індивідуальні та колективні експертні оцінки. Умови та приклади ефективного застосування методів експертних оцінок.

Основні етапи реалізації методу експертних оцінок. Процедури підготовки експертної оцінки: формулювання мети й розробка процедури опитування; формування групи фахівців-аналітиків, тобто організаторів експертизи; відбір і

формування групи експертів. Метод колективної генерації ідей. Метод комісії (проведення виробничих нарад, конференцій, семінарів). Метод відстороненого оцінювання. Метод проектів. Метод дискусії. Метод узагальнення незалежних характеристик. Кейс-метод. Метод аналізу публікацій, факторний метод, метод побудови прогнозного сценарію. Поняття й основні елементи SWOT-аналізу та його застосування в процесі стратегічного планування діяльності закладу освіти.

Тема 7. Ефективність експертної діяльності в освіті.

Поняття «ефективність експертизи». Критерії ефективності експертизи (критерії якості відбору експертів; критерії ефективності процесу експертизи). Чинники підвищення ефективності експертизи в освіті.

Критерії ефективності експертної діяльності. Комплексність оцінювання діяльності в освіті.

Тема 8. Професійна компетентність експерта освітньої діяльності

Цілі та завдання діяльності експерта у галузі освіти. Надання консультаційної допомоги різним категоріям осіб, включеним в освітній процес. Професійно-значущі та особистісні якості експерта у галузі освіти. Матриця компетентностей експерта у галузі освіти: фахові, управлінські, процесуальні, організаційні, соціально-особистісні, компетентності самоменеджменту. Модель компетентностей експерта освіти: спеціальна експертна підготовка; ефективність у спілкуванні; навички міжособистісного спілкування; орієнтація на роботу в команді; професіоналізм; організованість. Критерії відбору фахівця з експертної діяльності.

Тема 9. Підготовка експертів в галузі освіти: український та міжнародний досвід.

Нормативно-правові засади експертної діяльності у галузі освіти України. Формування умінь і навичок з експертної та консультативної діяльності на різних етапах освітнього процесу.

Професійна підготовка експертів у галузі освіти у Західній Європі. Підготовка експертів у галузі освіти у європейських агенціях з гарантії якості освіти.

II. Моніторинг та оцінювання якості освіти

Тема 1. Сутність і структурні компоненти якості освіти. Стандарти в освіті.

Якість освіти як об'єкт наукового аналізу. Полемічність теоретичних підходів концепту «якість освіти». Показники якості освіти. Форми оцінювання якості освіти. Державні стандарти.

Тема 2. Основні етапи розвитку педагогічного оцінювання та вимірювання в освіті Сутність і принципи педагогічного оцінювання

Розвиток теорії пізнання. Вимірювання індивідуальних відмінностей психічних процесів (Ф.Гальтон). Психодіагностичні методики Дж.Кеттела, А.Біне та вимірювання коефіцієнта рівня розумового розвитку. Розвиток експериментальної психології та педагогічної психології. Застосування методів математичної статистики до обробки результатів тестування. Розвиток тестології та перехід до тестових систем.

Статистична або класична теорія тестів. Математична теорія вимірювання (IRT). Метрична теоретична система Г.Раша.

Взаємозв'язок педагогічного оцінювання й вимірювання.

Педагогічне оцінювання як прикладна наукова теорія, і як процес практичної освітньої діяльності. Поняття про педагогічне оцінювання, його роль і місце у навчально-виховному процесі. Педагогічне оцінювання та вимірювання. Педагогічне оцінювання та освітній моніторинг.

Функції та принципи педагогічного оцінювання. Об'єкт оцінювання. Психолого-педагогічні аспекти оцінювання. Основних види педагогічного оцінювання: поточне, тематичне, семестрове, річне оцінювання, державна підсумкова атестація. Рейтингова система оцінювання. Накопичувальна система оцінювання. Самооцінювання.

Тема 3. Державна система забезпечення якості освіти. Принципи планування та проведення педагогічного оцінювання.

Система якості освіти.

Якість освіти як предмет оцінювання й вимірювання. Теоретичні підходи щодо якості освіти. Проблеми вимірювання якості освіти.

Таксономія освітніх цілей. Педагогічні вимоги до оцінювання навчальних досягнень.

Критерії оцінювання. Поняття оцінки як результату оцінювання. Функції оцінки. Шкали оцінок. Рівні навчальних досягнень учнів і критерії їх оцінювання з конкретних навчальних предметів.

Тема 4. Форми, види і методи педагогічного оцінювання.

Види оцінювання за часом проведення: вхідне (діагностичне), проміжне, підсумкове оцінювання.

Нормативно-, критеріально- та прогресивно-зорієнтовані підходи щодо мети та інтерпретації результатів оцінювання.

Традиційний та альтернативний підходи до оцінювання. Історія становлення та використання традиційного оцінювання. Його переваги й недоліки.

Особистісно-зорієнтований підхід до оцінювання. Формувальне оцінювання. Автентичне оцінювання (метод проектів і портфоліо). Олімпіади та конкурси.

Оцінювання у формі тестування: основні поняття, етапи розробки тестів, формати тестових завдань, нарахування балів, форми проведення тестування та способи обробки результатів. Переваги й недоліки тестування.

Тема 5. Оцінювання навчальних досягнень учнів і студентів в системі середньої та вищої освіти України

Рівні навчальних досягнень учнів: початковий, середній, достатній, високий. Якісна характеристика рівнів. Загальнопедагогічні вимоги, що покладено в основу оцінювання навчальних досягнень учнів: характеристика відповіді; якість знань; ступінь сформованості загальнонавчальних та предметних умінь і навичок; рівень володіння розумовими операціями; досвід творчої діяльності; самостійність оцінних суджень. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. Оцінки в балах.

Система оцінювання в вишах України. Рейтинги студентів.

Тема 6. Сучасні тенденції розвитку системи освіти та педагогічних оцінювань

Сучасні тенденції розвитку системи освіти та педагогічних оцінювань
Національні системи педагогічного оцінювання.

Нормативна база педагогічних оцінювань: міжнародні підходи. Рекомендації Міжнародної тестової комісії. Політика тестування. Учасники процесу оцінювання. Категорії учасників: розробники системи оцінювання, користувачі оцінювання, особи, що оцінюються; замовники, адміністратори, експерти-рецензенти.

Стандарти якості оцінювання: технічні стандарти, концептуальні стандарти, вимоги до професійної відповідальності різних категорій учасників процесу оцінювання.

Тема 7. Педагогічні оцінювання в Україні. Нормативна база педагогічних оцінювань. ЗНО.

Педагогічні оцінювання в Україні у світлі інтеграції в єдиний європейський та світовий освітній простір. Системи національного оцінювання.

Розробка стандартів якості педагогічного оцінювання в Україні. Зворотній зв'язок та механізми контролю. Ризики та наслідки, що обумовлені неякісним оцінюванням.

Зовнішнє незалежне оцінювання. Основні нормативні документи. Організаційно-технологічне забезпечення зовнішнього незалежного оцінювання. Структура тестових завдань із різних предметів. Особливості підготовки учнів до виконання завдань зовнішнього незалежного оцінювання.

Тема 8. Сучасний стан вимірювання й оцінювання в українській освіті.

Глобальні чинники розвитку вимірювання й оцінювання в освіті (розвиток когнітивістики та інформаційних технологій). Масове віртуальне навчальне та оцінювальне середовище. Парадигма: Evidence Centered Design.

Приховане оцінювання. Ігрове навчальне середовище. Парадигма: ECD, Data Mining.

Штучний інтелект. Делегування основних функцій вчителя та оцінювача машині.

Тема 9. Розвиток освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти України

Оцінювання випускників початкової школи. Чинний порядок підсумкового оцінювання. Статус і цілі пропонованої моделі оцінювання. Предмети оцінювання. Зміст завдань і форма оцінювання. Організація й проведення оцінювання. Накопичення, оброблення й використання даних оцінювання. Інституційні, кадрові та фінансові ресурси необхідні для оцінювання.

Оцінювання випускників гімназій (ЗЗСО II ступеня). Процедура підсумкового оцінювання. Статус і цілі пропонованих моделей оцінювання. Освітні галузі оцінювання. Зміст завдань і форма оцінювання. Організація проведення та оброблення результатів.

Оцінювання випускників ліцеїв (ЗЗСО III ступеня). Чинний порядок підсумкового оцінювання та оголошені майбутні зміни. Модель оцінювання. Формат оцінювання. Предмети оцінювання. Зміст завдань і форма оцінювання. Проведення оцінювання та оброблення й використання даних оцінювання. Запровадження оцінювання на комп'ютерній основі.

Вдосконалення існуючої системи ЗНО. ЗНО як складова моніторингу якості освіти та освітньої аналітики.

Тема 10. Розширення застосування внутрішнього та зовнішнього оцінювання в системі освіти.

Оцінювання випускників-бакалаврів. Чинний порядок підсумкового оцінювання. Предметні сфери оцінювання. Зміст завдань і форма оцінювання. Організація й проведення оцінювання. Накопичення. Оброблення й використання даних оцінювання.

Сертифікація педагогічних працівників. Пілотний проєкт сертифікації вчителів початкової школи. Процедура сертифікації та результати.

Діяльність ДСЯО. Інституційний аудит. Розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти.

Вимоги та критерії для оцінювання якості освітньої діяльності, управлінських процесів у закладі (освітнє середовище; управлінські процеси; якість педагогічної діяльності; систему оцінювання навчальних досягнень учнів).

Програмні засоби для обробки результатів тестування (IATA; Winsteps; jMetric; Shiny Item Analysis).

Тема 11. Сутність, мета і завдання моніторингу в освіті. Види моніторингових досліджень. Особливості педагогічного моніторингу.

Поняття моніторингу. Тлумачення поняття «моніторинг» у сучасній педагогічній літературі і освітянській практиці. Мета і завдання моніторингу. Суб'єкти та об'єкти моніторингу. Моніторинг і педагогічна діагностика. Загальні принципи управління моніторинговими дослідженнями

Принципи моніторингових досліджень: систематичності та системності; доцільності; прозорості моніторингових процедур та відкритості; безпеки персональних даних; об'єктивності одержання та аналізу інформації під час моніторингу; відповідального ставлення до своєї діяльності суб'єктів, які беруть участь у підготовці та проведенні моніторингу.

Функції моніторингу якості освіти. Історія розвитку моніторингу якості освіти. Рівні функціонування системи моніторингу. Види моніторингових досліджень. Внутрішній моніторинг. Зовнішній моніторинг. Особливості педагогічного моніторингу. Моніторингові дослідження у контексті побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти.

Тема 12. Нормативно-правове забезпечення системи моніторингу якості освіти.

Моніторинг проводиться відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту». Порядок проведення моніторингу якості освіти. Положення про моніторинг якості освіти та освітньої діяльності на рівні навчальних закладів.

Тема 13. Підготовка та проведення моніторингового дослідження якості освіти. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження. Розробка рекомендацій.

Якість освіти як об'єкт і предмет моніторингового дослідження. Базові поняття якості освіти. Моніторинг якості освіти як інструмент управління освітою. Моніторинг навчальної, виховної і управлінської діяльності: спільне і відмінне.

Види освітнього моніторингу за засобами проведення. Етапи підготовки та проведення моніторингового дослідження якості освіти. Методи підготовки та здійснення моніторингових досліджень якості освіти.

Інформаційне забезпечення моніторингу якості освіти. Дані і інформація. Класи інформації. Ознаки інформації (змістовна, організаційна, функціональна, рівнева). Вимоги до інформації: точність, чіткість, своєчасність (оперативність), повнота, доступність, корисність).

Етапи проведення моніторингового дослідження. Цілепокладання та планування дослідження. Розробка інструментарію дослідження.

Проведення дослідження. Методи проведення дослідження. Фронтальна, групова або індивідуальна робота учасників дослідження. Участь у дослідженні. Збір та обробка результатів. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження. Розробка рекомендацій для прийняття конкретних рішень.

Тема 14. Моніторингове дослідження на рівні окремого закладу. Створення системи внутрішнього моніторингу в закладі освіти. Стандартний інструментарій. Аналіз моніторингового дослідження якості початкової освіти.

Методи збору інформації дослідження. Освітнє середовище закладу освіти. Система оцінювання здобувачів освіти. Педагогічна діяльність педагогічних працівників. Управлінські процеси.

Програма проведення моніторингового дослідження впровадження реформи «Нова українська школа» у закладах загальної середньої освіти». Завдання моніторингового дослідження. Стратифікований двоступеневий дизайн вибірки. Загальний обсяг вибірки. Результати дослідження та рекомендації.

Тема 15. Аналіз моніторингу якості загальної середньої освіти за результатами навчання учнів у початковій та основній школі

Мета дослідження. Процедура проведення моніторингу. Аналіз інструментарію моніторингового дослідження. Аналіз результатів моніторингу та рекомендації.

Тема 16. ЗНО як національне моніторингове дослідження.

Основні нормативні документи. Організаційно-технологічне забезпечення зовнішнього незалежного оцінювання. Структура тестових завдань із різних предметів. Особливості підготовки учнів до виконання завдань зовнішнього незалежного оцінювання. Методика переведення тестових балів. Визначення порогового балу. Результати ЗНО: їх аналіз, інтерпретація. Аналіз статистичних та тематичних звітів.

Тема 17. Узагальнене моніторингове дослідження стану позашкільної освіти та позакласної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах

Загальна концепція, предмет, мета, завдання дослідження. Загальна характеристика учасників моніторингового дослідження. Вибіркова планова сукупність респондентів моніторингового дослідження. Висновки за результатами проведеного дослідження. Розробка рекомендацій.

Тема 18. Національні моніторингові дослідження, проведені протягом 2019–2021 рр.

Моніторингові дослідження процесу впровадження реформи «Нова українська школа» в початкових класах, що здійснює державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики». Результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» (https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/ZVIT_MDYAPO_CHASTYNA-I_METODOLOGIYA-TA-TEHNOLOGIYA.pdf). Онлайн-опитування щодо готовності освітян у здійсненні дистанційного навчання в період карантину. Аналіз результатів державної підсумкової атестації в 2021 році. Аналіз результатів ЗНО-2019-2021. Загальнодержавне онлайн-опитування педагогів щодо реформування освіти.

Національне дослідження стану забезпечення предметів природничо-математичного циклу.

Тема 19. Міжнародне порівняльне моніторингове дослідження PISA (Programme for International Student Assessment): мета, завдання, оцінювання компетентностей та різноманітних аспектів життя учнів. Участь України.

Міжнародні порівняльні дослідження як інструмент моніторингу якості освітніх систем. Міжнародна програма оцінювання навчальних досягнень учнів у сфері функціональної грамотності (щодо читання, математики та природознавства). Мета, завдання, оцінювання компетентностей та різноманітних аспектів життя учнів у рамках цього дослідження. Інструментарій дослідження. Показники та індекси PISA. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 (https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf). Участь України в PISA-2018. Варіанти політичних рішень для освітньої системи України за результатами PISA-2018. Пілотний етап міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022.

Тема 20. Міжнародне моніторингове дослідження TIMSS (Trends in Mathematics and Science Study): мета, інструментарій, методичне та програмне забезпечення.

TIMSS як дослідження якості математичної та природничо-наукової освіти. Актуальність дослідження. структура технології моніторингового дослідження. Програмні характеристики. Нормативне й ресурсне забезпечення проведення моніторингового дослідження TIMSS. Інструментарій, що використовується. Предметний та когнітивний вимір. Змістовні лінії. Інтегрований характер завдань. **TIMSS в Україні.**

Тема 21. Міжнародне моніторингове дослідження PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study): мета проведення, інструментарій та шкала.

Міжнародна програма вивчення якості читання та розуміння тексту. Мета, завдання та періодичність дослідження. Інструментарій дослідження. PIRLS-2016:

основні результати. Гендерні питання PIRLS-2016: Особливості оцінювання читацької грамотності в PIRLS-2021. Цифровий формат.

Тема 22. Міжнародне моніторингове дослідження ICCS (International Civic and Citizenship Education Study): мета, інструментарій основні результати.

Громадянська компетентність та її вимірювання. Інструментарій дослідження. Когнітивні та рейтингові завдання по змістовним лініям суспільствознавства таким як: економічна сфера, соціальна сфера, політико-правова сфера. Основні результати та можливості щодо їхнього використання.

Тема 23. Міжнародне моніторингове дослідження ICILS (International Computer and Information Literacy Study): мета, інструментарій, основні результати.

Міжнародне порівняльне дослідження комп'ютерної та інформаційної грамотності сучасних школярів. Мета, завдання, інструментарій дослідження. Проєкт в цифрах. Можливості використання результатів дослідження та прийняття політичних рішень. Перспективи розвитку.

Тема 24. Міжнародне дослідження TALIS (Teaching and Learning International Survey): мета, завдання й особливості. Всеукраїнське опитування серед директорів та вчителів за методологією TALIS.

Цикли дослідження TALIS: 2008, 2013, 2018. Методологія дослідження. Особливості проєкта. Всеукраїнське опитування серед директорів та вчителів за методологією TALIS. Уроки з проведення TALIS в Україні (http://uera.org.ua/sites/default/files/2018-02/TALIS_Shchudlo.pdf).

III. Управлінський процес в сучасних закладах освіти

Тема 1. Історичні й сучасні аспекти професіоналізації управлінської діяльності

Поняття про керівництво і управління. Історичний досвід розвитку управлінської діяльності. Характеристика основних теорій управління.

Поняття про освітній менеджмент. Особливості управління закладом освіти. Система менеджменту в освітній установі. Суб'єкти та об'єкти в управлінській системі освітнього менеджменту. Конкурентоспроможність освітнього закладу.

Тема 2. Принципи та методи управління в закладах освіти

Поняття про принципи управління. Аналіз основних принципів менеджменту та особливості їх застосування в закладі освіти:

Особливості реалізації принципів психології управління в закладах освіти: принцип невизначеності відгуку; принцип неадекватності взаємного сприйняття; принцип неадекватності самооцінки; принцип перекручування інформації; принцип самозбереження; принцип компенсації.

Характеристика методів управлінської діяльності в закладі освіти.

Тема 3. Система управління освітою в Україні

Система органів державного управління освітою. Характеристика прав і повноважень органів управління у сфері освіти: управління освіти при обласних державних адміністраціях, відділи освіти при районних (міських) державних адміністраціях. Сучасні тенденції в управлінні освітою. Інспектування закладів освіти: фронтальне, вибіркоче, тематичне.

Завдання та характеристика діяльності колегіальних органів управління закладом освіти. Посадові обов'язки, права, повноваження та функції адміністрації школи.

Повноваження та зміст роботи колегіальних органів громадського самоврядування: загальні збори (конференція) колективу, органи самоврядування працівників закладу учителів, органи самоврядування здобувачів освіти, органи батьківського самоврядування.

Тема 4. Практика управлінської діяльності в закладі середньої освіти

Управлінські функції: аналіз інформації, планування, організація, контроль. Планування і контролювання роботи школи. Типи планування. Підготовка школи до нового навчального року. Складання робочого навчального плану. Процедура оформлення основних документів тарифікаційного списку. Підготовка документів про

комплектацію школи. Складання розкладу. Оцінка якості розкладу. Особливості внутрішкільного контролю. Види, форми і методи внутрішкільного контролю.

Методична робота в школі: методична рада, методичні об'єднання, комісії, методичні семінари-практикуми, школи передового досвіду, школи молодих вчителів. Творчі звіти. Опорні школи. Підвищення кваліфікації та атестація вчителів. Процедура проведення атестації вчительських кадрів. Категорії та педагогічні звання. Сертифікація вчителів. Аналіз та оцінка професійної діяльності вчителів. Аналіз уроків.

Тема 5. Стратегії і стилі діяльності менеджера освіти

Поняття про стилі керівництва. Характеристика типів управлінської поведінки менеджера освіти в контексті класифікації Роберта Блейка і Джейн Моуто. Характеристика автократичного, демократичного і ліберального стилю менеджера в освіті. Розімкнуте, замкнуте, змішане управління, рольові позиції керівника.

Вимоги до керівника закладу освіти. Типові помилки керівника. Прийняття управлінських рішень керівником закладу освіти: складові процедури. Типи рішень.

Тема 6. Комунікативна культура освітнього менеджера

Стили комунікативної взаємодії менеджера освіти. Функції і параметри спілкування. Прийоми рефлексивного і емпативного слухання. Перцептивні механізми:

Особливості налагодження комунікативної взаємодії з колегами, батьками, учнями.

Тема 7. Психологічні ризики професійної діяльності управлінця освітньої сфери

Особливості професійного стресу педагога-управлінця. Типи та причини стресів педагогів. Способи подолання стресових ситуацій. Умови та техніки запобігання стресам в педагогічній взаємодії та управлінській діяльності в освіті.

Мобінг як форма організованого цькування й системного психологічного тиску в професійній сфері. Характеристика основних форм прояву мобінгу в професійній

педагогічній діяльності. Специфіка мобінгу в управлінській освітній сфері. Шляхи запобігання мобінгу та прийоми його подолання в середовищі освітньої установи.

Тема 8. Професійне вигорання менеджерів освіти

Основні симптоми та компоненти професійного виснаження управлінця.

Фактори та фази професійного вигорання. Професійні деструкції. Закономірності розвитку професійних деструкцій. Професійний егоцентризм. Умови ефективної профілактики синдрому професійного вигорання в менеджерів освіти.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО ЕКЗАМЕНУ

I. Експертна діяльність в галузі освіти

1. Освіта як відкрита система та об'єкт експертизи. Функції освіти на сучасному етапі. Освітній консалтинг на всіх рівнях освіти. Освітній процес в освітній сфері.

2. Зміст понять «експертиза в освіті» та «експертна діяльність в освіті». Сутність, цілі, головні завдання та зміст експертної діяльності. Основні напрями експертної діяльності в освіті. Складові структури експертної діяльності в галузі освіти: дослідницько-аналітична, проектувальна, консультативна. Функціональні компоненти експертної діяльності.

3. Експертна діяльність в галузі освіти як базовий механізм організації освітнього процесу на різних його рівнях. Елементи експертної діяльності у освітніх закладах дошкільної, позашкільної, загальної середньої, передвищої та вищої освіти.

4. Зміст поняття «експертиза». Поняття «експертиза в освіті». Суб'єкти та об'єкти експертизи в освіті.

5. Види експертизи. Функції експертизи. Принципи експертизи. Типологія експертиз.

6. Системний характер експертної діяльності в освіті (взаємозв'язок експертизи та консультування) як фундамент процесу реформування та трансформації освіти.

7. Етичні принципи експерта у галузі освіти: компетентність експерта, неупередженість, попередження (незаконних дій представників освітньої установи), конфіденційність. Етичні правила здійснення експертної діяльності.

8. Експертний супровід зовнішнього забезпечення якості освіти. Етапи (цикли) експертизи: самоекспертиза (самоаналіз); зовнішня експертиза; впровадження результатів експертизи в практику діяльності закладу освіти.

9. Організаційні форми експертизи в освіті (інституційний аудит, науково-методична експертиза, психолого-педагогічна експертиза, комплексна гуманітарна експертиза, атестація та сертифікація вчителів).

10. Роль і функції експерта при вивченні й оцінюванні освітнього середовища закладу освіти при проведенні інституційного аудиту. Визначте вимоги та критерії, що використовуються для вивчення та оцінювання освітнього середовища закладу освіти.

11. Роль і функції експерта при вивченні системи оцінювання результатів навчання учнів при проведенні інституційного аудиту. Які документи необхідно вивчити для дослідження системи оцінювання навчання учнів?

12. Роль і функції експерта при вивченні педагогічної діяльності педагогічних працівників закладу освіти при проведенні інституційного аудиту. На що потрібно звернути увагу під час вивчення та оцінювання педагогічної діяльності у ході спостереження за проведенням навчального заняття?

13. Роль і функції експерта при вивченні управлінських процесів закладу освіти при проведенні інституційного аудиту.

14. Охарактеризуйте основні рекомендації експертам щодо роботи з інструментарієм для збору інформації під час інституційного аудиту.

15. Атестація та сертифікація педагогічних працівників: зміст процедури, роль експерта в сертифікації.

16. Антидискримінаційна експертиза навчально-методичної літератури: сутність, етапи, висновки та рекомендації.

17. Інституційний аудит як комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів ЗЗСО.

18. Етапи, технологічна карта проведення інституційного аудиту та організація роботи експертної групи.

19. Методика оцінювання освітніх і управлінських процесів та інструментарій для проведення інституційного аудиту ЗЗСО.

20. Оцінювання освітнього середовища експертами при проведенні інституційного аудиту (методи збору інформації та інструментарій, що використовується для оцінювання).

21. Оцінювання діяльності педагогічних працівників експертами при проведенні інституційного аудиту (методи збору інформації та інструментарій, що використовується для оцінювання).

22. Оцінювання діяльності здобувачів освіти експертами при проведенні інституційного аудиту (методи збору інформації та інструментарій, що використовується для оцінювання).

23. Оцінювання управлінських процесів експертами при проведенні інституційного аудиту. Методичні рекомендації щодо проведення інтерв'ю.

24. Внутрішні і зовнішні процедури забезпечення якості освіти.

25. Експертна оцінка функціонування освітньої сфери в цілому. Взаємодія освітньої сфери з іншими сферами суспільства – економічною, правовою, політичною. Освітня політика як інструмент реалізації цілей держави і замовників освітніх послуг.

II. Моніторинг та оцінювання якості освіти

1. Освіта як вища цінність людини і суспільства. Об'єктивні передумови реформування системи освіти у контексті забезпечення її якості.

2. Якість освіти як об'єкт наукового аналізу. Полемічність теоретичних підходів концепту «якість освіти». Показники якості освіти. Форми оцінювання якості освіти. Державні стандарти.

3. Педагогічне оцінювання як прикладна наукова теорія, і як процес практичної освітньої діяльності. Поняття про педагогічне оцінювання, його роль і місце у навчально-виховному процесі.

4. Педагогічне оцінювання та вимірювання. Місце, роль та значення оцінювання в освітньому процесі закладів освіти. Педагогічне оцінювання та освітній моніторинг.

5. Функції та принципи педагогічного оцінювання. Основних види педагогічного оцінювання: поточне, тематичне, семестрове, річне оцінювання, державна підсумкова атестація. ЗНО/НМТ.

6. Формувальне оцінювання. Самооцінювання та взаємооцінювання. Рейтингова система оцінювання. Накопичувальна система оцінювання. Портфоліо як метод самооцінювання.

7. Якість освіти як предмет оцінювання й вимірювання. Проблеми вимірювання якості освіти. Таксономія освітніх цілей. Педагогічні вимоги до оцінювання навчальних досягнень.

8. Критерії оцінювання. Поняття оцінки як результату оцінювання. Функції оцінки. Шкали оцінок. Рівні навчальних досягнень учнів і критерії їх оцінювання з конкретних навчальних предметів.

9. Особистісно-зорієнтований підхід до оцінювання. Формувальне оцінювання. Автентичне оцінювання (метод проектів і портфоліо). Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів Всеукраїнських учнівських олімпіадах і конкурсах.

10. Оцінювання у формі тестування: основні поняття, етапи розробки тестів, формати тестових завдань, нарахування балів, форми проведення тестування та способи обробки результатів. Переваги й недоліки тестування.

11. Педагогічні оцінювання в Україні у світлі інтеграції в єдиний європейський та світовий освітній простір. Системи національного оцінювання. Розробка стандартів якості педагогічного оцінювання в Україні. Зворотній зв'язок та механізми контролю. Ризики та наслідки, що обумовлені неякісним оцінюванням.

12. Зовнішнє незалежне оцінювання. Основні нормативні документи. Організаційно-технологічне забезпечення зовнішнього незалежного оцінювання. Національний мультипредметний тест.

13. Глобальні чинники розвитку вимірювання й оцінювання в освіті (розвиток когнітивістики та інформаційних технологій). Масове віртуальне навчальне та оцінювальне середовище. Приховане оцінювання. Ігрове навчальне середовище. Штучний інтелект. Делегування основних функцій вчителя та оцінювача машині.

14. Розширення застосування внутрішнього та зовнішнього оцінювання в системі освіти. Оцінювання випускників-бакалаврів. Сертифікація педагогічних працівників.

15. Моніторинг якості освіти: мета, принципи та завдання. Суб'єкти та об'єкти моніторингу. Моніторингові дослідження у контексті побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти.

16. Підготовка та проведення моніторингового дослідження якості освіти. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження. Розробка рекомендацій.

17. Моніторингове дослідження на рівні окремого закладу. Створення системи внутрішнього моніторингу в закладі освіти. Стандартний інструментарій.

18. Моніторингове дослідження якості початкової освіти: цикли та основні результати.

19. Міжнародне порівняльне моніторингове дослідження PISA (Programme for International Student Assessment): мета, завдання, оцінювання компетентностей та різноманітних аспектів життя учнів.

20. Участь України в PISA-2018. Варіанти політичних рішень для освітньої системи України за результатами PISA-2018. Пілотний етап міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022.

21. Міжнародне моніторингове дослідження TIMSS (Trends in Mathematics and Science Study): мета, інструментарій, методичне та програмне забезпечення. Змістовні лінії. Інтегрований характер завдань. TIMSS в Україні.

22. Міжнародне моніторингове дослідження PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study): мета проведення, інструментарій та шкала. Гендерні питання PIRLS-2016: Особливості оцінювання читацької грамотності в PIRLS-2021. Цифровий формат.

23. Міжнародне моніторингове дослідження ICCS (International Civic and Citizenship Education Study): мета, інструментарій основні результати. Когнитивні та рейтингові завдання по змістовним лініям суспільствознавства таким як: економічна сфера, соціальна сфера, політико-правова сфера. Основні результати та можливості щодо їхнього використання.

24. Міжнародне моніторингове дослідження ICILS (International Computer and Information Literacy Study): мета, інструментарій, основні результати. Можливості використання результатів дослідження та прийняття політичних рішень. Перспективи розвитку.

25. Міжнародне дослідження TALIS (Teaching and Learning International Survey): мета, завдання й особливості. Всеукраїнське опитування серед директорів та вчителів за методологією TALIS.

III. Управлінський процес в сучасних закладах освіти

1. Система освітнього менеджменту як галузі наукових знань і діяльності. Об'єкти і суб'єкти менеджменту в освіті.

2. Застосування принципів управління в закладах освіти (системності, багатофункціональності, інтеграції, партисипативності, зовнішнього оцінювання, поваги до дитини, учня, студента, вихованця, освітніх послуг, забезпечення професійної свободи, правової захищеності управлінського рішення, цілісного погляду на людину, соціальної справедливості, індивідуального підходу, найменшого

впливу, відповідності, підвищення кваліфікації та збагачення роботи, консенсусу, колегіальності).

3. Основні принципи психології управління в закладі освіти: невизначеності відгуку; неадекватності взаємного сприйняття; неадекватності самооцінки; перекручування інформації; самозбереження; компенсації.

4. Характеристика методів управлінської діяльності в освіті (адміністративні, економічні, соціально-психологічні).

5. Сучасні тенденції в управлінні освітою: децентралізація, перехід від державного до державно-громадського управління освітою, роздержавлення системи освіти.

6. Характеристика прав і повноважень органів управління у сфері освіти: управління освіти при обласних державних адміністраціях, відділи освіти при районних (міських) державних адміністраціях.

7. Управління якістю освіти. Формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти сучасної школи.

8. Завдання та характеристика діяльності колегіальних органів управління закладом освіти (рада школи, педагогічна рада, нарада при директорі, його заступниках).

9. Характеристика посадових обов'язків, прав, повноважень та функцій адміністрації школи (директор, його заступники з навчальної, наукової, виховної, господарської роботи). Процедура зайняття посади директора школи.

10. Повноваження та зміст роботи колегіальних органів громадського самоврядування: загальні збори (конференція) колективу, органи самоврядування працівників закладу учителів (профком, методична рада), органи самоврядування здобувачів освіти учнів (учком), органи батьківського самоврядування; батьків (батьківський комітет).

11. Система планування і контролювання роботи школи. Типи планування: перспективне, річне, поточне.

12. Підготовка школи до нового навчального року. Складання робочого навчального плану.

13. Процедура оформлення основних документів тарифікаційного списку. Характеристика процесу підготовки документів про комплектацію школи.

14. Характеристика процесу складання розкладу. Оцінка якості розкладу.

15. Характеристика методичної роботи в школі. Діяльність методичної ради, методичних об'єднань, комісій, методичних семінарів-практикумів, шкіл передового досвіду, шкіл молодих вчителів.

16. Процедура підвищення кваліфікації та атестація вчителів. Категорії та педагогічні звання. Система сертифікації вчителів.

17. Характеристика автократичного (авторитарного, вольового), демократичного і пасивного (ліберального) стилю керівництва в освіті. Типи управління: розімкнуте, замкнуте, змішане. Рольові позиції керівника.

18. Характеристика типів управлінської поведінки Роберта Блейка і Джейн Моуто.

19. Вимоги до керівника закладу освіти. Сутність типових помилок керівника.

20. Прийняття управлінських рішень керівником закладу освіти: складові процедури. Типи рішень.

21. Стили комунікативної взаємодії менеджера освіти: імперативне, маніпулятивне, діалогічне. Перцептивні механізми: емпатія, рефлексія, ідентифікація, децентрація. Прийоми рефлексивного і нерефлексивного слухання.

22. Поняття про стрес у професійній діяльності менеджерів освіти. Типи професійних стресів: досягнення, конкуренції, страх допустити помилку, порушення комунікації.

23. Причини професійних стресів: об'єктивні (умови праці, екстремальні обставини, форма діяльності), суб'єктивні (міжособистісні: керівництво, підлеглі, партнери, внутріособистісні: особистісні, стан здоров'я, професійні). Способи подолання стресових ситуацій менеджером освіти.

24. Мобінг у професійній сфері. Характеристика основних форм прояву мобінгу в професійній діяльності менеджерів освіти.

25. Причини та симптоми професійного вигорання менеджерів освіти. Умови ефективної профілактики синдрому професійного вигорання в менеджерів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

Експертна діяльність в галузі освіти

Основна

1. Боднар О. С. Управління аналітико-експертною діяльністю у сфері загальної середньої освіти регіону (теоретико-прикладний аспект). – Тернопіль: Крок, 2013. – 544 с.

2. Коротяєв Б. І., Курило В. С. Освітній простір: очікування та виклики часу й життя. – Луганськ: ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2009. – 308 с.

3. Освітологія: підготовка експертів у галузі освіти: Навч.-метод. посіб. / За ред. В. О. Огнев'юка. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2015. – 464 с.

4. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, В. Огнев'юка, С. Сисоевої. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2013. – 460 с.

Допоміжна

1. Антонюк Л. Основні тенденції та стандарти діяльності дослідницьких університетів світового класу // Університетська освіта. – 2011.– № 1. – С. 14–20.

2. Базілюк В. Г., Бойченко Т. Є., Забродська Л. М. Аналіз освітньої політики: теорія і практика управління на місцевому рівні: наук. посіб. К.: Вид-во ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України, 2014. – 306 с.

3. Волот О. І. Експертні методи оцінок та їх використання в управлінні економічними об'єктами [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2012/Economics/10_109835.doc.htm

4. Касьянова О. М. Експерт в освіті: основні характеристики, методи вибору та оцінювання // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і

загальноосвітній школах: Зб. наук. праць. – Запоріжжя. – Вип. 21 (73). – 2011. – С. 78–86.

5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики). Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.

6. Курбатов С. Університетські рейтинги як фактор легітимізації елітного статусу освіти в сучасних умовах. – Суми, 2010. – 48 с.

7. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія / О. І. Локшина. – К., 2009. – 404 с.

8. Михайліченко М., Макодзей Л. Експертна діяльність у вищій освіті: підходи і критерії // Гуманітарний вісник. – 2014. – № 34. – С. 269–281.

9. Огнев’юк В. О. Багатомірна людина. Епоха трансформацій. Освіта // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2013. – № 1–2. – С. 6–11.

10. Пономаренко Н. Експертна діяльність у вищій освіті Німеччини // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2015. – Вип. 4. – С. 60–63.

11. Сбруєва А. А. Сутність ринкової ідеології освітніх реформ розвинутих країн // Шлях освіти. – 2003. – №1. – С.15-21.

12. Чернякова Ж. Інтернаціоналізація європейського освітнього простору: етапи розвитку та пріоритетні завдання // Порівняльно-педагогічні студії. – № 4 (18), 2013. – С. 125–131.

Моніторинг та оцінювання якості освіти

Основна

1. Біляковська О. О., Мицишин І. Я., Цюра С. Б. Дидактика вищої школи: навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013.

2. Вимірювання в освіті: підручник / за ред. О. В. Авраменко. Кіровоград, 2011.

3. Локшина О. І. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи. Київ: К.І.С., 2004.

4. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. Київ: Вид. дім «Шкільний світ», 2006.

5. Педагогічне оцінювання і тестування. Правила, стандарти, відповідність / Я. Я. Болубаш, І. Є. Булах, М. Р. Мруга, І. В. Філончук. Київ, 2007.

Додаткова

1. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ, 2021.

2. Берещук М. Я. Тестовий контроль та рейтингова оцінка знань студентів. Харків, 2001.

3. Біляковська О. Система забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів у Республіці Польща та в Україні: порівняльний аналіз : монографія. Львів, 2020.

4. Гопкінс Д. Оцінювання для розвитку школи. Пер. з англ. Г. Вець. Львів: Літопис, 2003.

5. Гронлунд Норман Е. Оцінювання студентської успішності. Київ: НМЦ «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005.

6. Вілмут Дж. Використання портфолію для навчання та оцінювання: навч. посіб. / за ред. І. Є. Булах, М. Р. Мруги. Київ, 2007.

7. Локшина О. І. Контроль та оцінка успішності учнів у школах Західної Європи. Київ: К.І.С., 2002.

8. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2009.

9. Сак Т. В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: наук.-метод. посіб. Київ: Плеяди, 2011.

10. Сікорський П. І., Біляковська О. О. Моделювання контрольньо-оцінювальних систем у середній школі: монографія. Львів, 2010.

11. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ЦС», 2015.

12. Ярощук Л. Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: навч. посібник. Київ: Слово, 2010.

Управлінський процес в сучасних закладах освіти

Основна

1. Андросюк В. М. Педагогічний менеджмент :навчальний посібник /Віталій Андросюк ; Міністерство освіти і науки України. Тернопіль : ТНЕУ, 2010. 199 с.

2. Берека В. Є. Актуальні проблеми управління освітою /В.Є. Берека, І.М. Шоробура ; Міністерство освіти і науки України, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Хмельницький : [Видавництво ХГПА], 2006. 142 с.

3. Іванова Т. Культура педагогічного менеджменту викладача ВНЗ непедагогічного профілю :навчально-методичний посібник /[Т.В. Іванова] ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих. Київ : Педагогічна думка, 2012. 137 с. .

4. Корольчук М.С. Професійне вигорання працівників освіти :монографія /М.С. Корольчук, В.М. Корольчук, Л.І, Березовська ; Київський національний торговельно-економічний університет. 2017.. 303 с.

5. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті :дорожня карта керівника : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /О.І. Мармаза..Х. : Основа, 2007. 444 с.

6. Сучасний контент професійного розвитку менеджерів освіти в умовах глобальних викликів та реформ : монографія / [С.К. Хаджирадєва ... [та ін.] ; за загальною редакцією С.К. Хаджирадєвої. - Миколаїв : Т.В. Ємельянова, 2017. - 164 с.

7. Шоробура І. М. Педагогічний менеджмент :(курс лекцій) /І.М. Шоробура ; Міністерство освіти і науки України, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Кам'янець-Подільський : [Видавець Зволейко Д. Г.], 2010. - 190 с.

8. Яцюк М. В. Мобінг: стратегії психологічного захисту / Марія Яцюк, Наталія Харченко. - Київ : Шкільний світ, 2019. - 101,

Додаткова:

1. Андросюк В. М. Педагогічний менеджмент і психодидактика :навчальний посібник /Віталій Андросюк. Тернопіль : Економічна думка, 2008. 214 с
2. Лаврук В. Внутрішній контроль :практичний poradник керівника загальноосвітнього навчального закладу /Василь Лаврук. Київ : Редакції газет з управління освітою, 2014. 109 с.
3. Лунячек В. Е. Педагогічний менеджмент :навчальний посібник / В.Е. Лунячек ; Національна академія державного управління при Президентові України, Харківський регіональний інститут державного управління. Харків : Магістр, 2014. 511 с.
4. Освітній менеджмент в умовах змін :навчальний посібник / Л. Калініна ... [та ін.] ; за загальною редакцією В. Олійника, Н. Протасової ; Національна академія педагогічних наук України, Університет менеджменту освіти НАПН України, Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Луганськ : В.С. Резніков, 2011. 306 с.
5. Семез А. А. Менеджмент в освіті :навчальний посібник / А .А. Семез ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Кіровоград : М.В. Александрова, 2011. 167 с.